

**Отчет на омбудсмана Мая Манолова за близо
4-годишния период на поста
/20.10.2015 г. – 29.08.2019 г./**

Във връзка със засиления обществен интерес към работата на омбудсмана и с оглед принципа за прозрачност и отчетност, общественият защитник Мая Манолова публикува информация за дейността на институцията и финансов отчет за разходваните публични средства.

**122 199 ГРАЖДАНИ СА ПОТЪРСИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ОТ
ОМБУДСМАНА**

**45 016 СА ПОСТЪПИЛИТЕ ЖАЛБИ И СИГНАЛИ НА
ГРАЖДАНИ**

**В ТОП ПЕТ НА ЖАЛБИТЕ И СИГНАЛИТЕ ПРЕЗ ГОДИНИТЕ СА
НАРУШЕНИЯ НА:**

- Права на потребители – **11 291 бр.**
- Социални права – **6 360 бр.**
- Основни права и свободи – **5 858 бр.**
- Право на собственост – **4 584 бр.**
- В изпълнителното производство – **3 318 бр.**

43 569 СА ПРИКЛЮЧЕНИТЕ ЖАЛБИ И СИГНАЛИ

5 113 ПРЕПОРЪКИ СА ОТПРАВЕНИ към държавни и общински органи, от които всяка втора е изпълнена

114 ИЗНЕСЕНИ ПРИЕМНИ НА ОМБУДСМАНА В СТРАНАТА И ЧУЖБИНА

- **5** мобилни приемни във влак
- **4** големи тематични приемни /"Топлофикация", ЧСИ, права на децата, проблеми на медицински специалисти/
- **Над 175** работни посещения на омбудсмана в страната и чужбина

ЗАКОНОДАТЕЛНИ ИНИЦИАТИВИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА НОРМАТИВНИ ПРОМЕНИ

- **Граждански процесуален кодекс, Закон за защита на потребителите и Закон за международен търговски арбитраж**

Законодателно уреждане на дейността на арбитражните съдилища по инициатива на омбудсмана в насока повишени гаранции за правата на гражданите като се изключат споровете, страна по които е потребител по смисъла на Закона за защита на потребителите, от обхвата на арбитражното правораздаване, и редица други разпоредби относно организацията на дейността на арбитражните съдилища и контрола върху нея – въвеждане на определени изисквания, на които трябва да отговарят арбитражите, както и правила за водения от арбитражните съдилища архив и

упражняването на контрол върху дейността им от министъра на правосъдието.

ЗИД на ГПК е обнародван в ДВ бр. 8 от 24.01.2017 г. като предвижда и намаляване на размерите на присъжданите юрисконсултски възнаграждения, препращайки за реда при определянето им към Закона за правната помощ.

- Изборен кодекс

В защита на активното изборително право на българските граждани са изготвени и предложени два проекта, касаещи гласуването на българите в чужбина и промяната в изборната система. Целта е да се възстановят отменените облекчени условия за гласуване на българските граждани, даващи вота си на територията на други държави, респективно за създаване на изборителни секции, които да позволят значително нарастване на изборителната активност. Законопроектът, внесен от няколко народни представители, е отхвърлен в пленарна зала на първо четене.

Проектът относно промяната в изборната система е в следствие на внушителната подкрепа, която получи за зададените въпроси в произведения заедно с президентските избори през ноември 2016 г. референдум. Законопроектът е внесен за разглеждане от народните представители и е разпределен за доклад на две парламентарни комисии.

- Закон за данъка върху добавената стойност

В партньорство с хранителния бранш, Българския червен кръст и Хранителната банка, институцията на омбудсмана застана в

подкрепя на идеята на законопроекта, внесен от народни представители, за отпадане на ДДС върху дарените храни от 1 януари 2017 г.

След влизането в сила на измененията в Закона за данъка върху добавената стойност, обнародван в ДВ бр. 88 от 2016 г., омбудсманът призова министерствата и ведомствата, от които зависи приемането на подзаконовата уредба, необходима за прилагането на закона, да предприемат съответните действия, за да бъде финализирана успешно кампанията за даряване на храна.

- Кодекс за социално осигуряване

Разработен е проект за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване в частта „избор за осигуряване“. В него се предлага изборът на промяна на осигуряването от осигуреното лице в допълнителното задължително пенсионно осигуряване да е свободен като изрично се посочи, че се основава на неговото информирано съгласие за упражняването му.

- Закон за кредитиране на студентите и докторантите

Като подкрепа за студентите е отправена препоръка за изменение и допълнение на Закона за кредитиране на студентите и докторантите като се предвиди максимален лихвен процент на студентските кредити от три и половина процентни пункта или лихвеният процент изцяло да отпадне. Препоръката е по повод на вече изготвения проект за изменение и допълнение на Закона за кредитиране на студентите и докторантите, публикуван за

обществено обсъждане на интернет страницата на Министерството на образованието и науката.

- **Закон за управление на отпадъците**

До премиера и до председателя на Народното събрание е отправена и препоръка за изменения на Закона за управление на отпадъците, които да гарантират, че средствата, събирани от екотакси, ще се използват за опазване на околната среда; ще доведат до реална конкуренция на пазара на екотакси и дейностите по рециклиране на излезли от употреба МПС или участие на държавата в тях, с което ще се постигне намаляване на екотаксите до размера им през 2012 г.; да осигурят публичност и прозрачност при изразходване на средствата. Препоръката е отправена към момента на обсъждане от народните представители на законопроект за изменение и допълнение на Закона за управление на отпадъците.

- **Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове**

Отправена е препоръка за изменение на разпоредба от Закона за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове като държавната такса, която се дължи в съдебните производства при оспорването на индивидуалните административни актове, от пропорционална, която се определя като процент върху материалния интерес, се замени с проста такса.

- **Законопроект за равнопоставеност на жените и мъжете**

Изразено е становище по повод внесения в Народното събрание Законопроект за равнопоставеност на жените и мъжете и са отправени конкретни препоръки.

- Закон за уреждане правата на граждани с многогодишни жилищно-спестовни влогове

Отправена е препоръка в подкрепа на внесен проект за изменение и допълнение на Закона за уреждане правата на граждани с многогодишни жилищно-спестовни влогове.

- Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража

По повод проект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) и на правилника за прилагането му са предоставени становища до Народното събрание и Министъра на правосъдието.

- Граждански процесуален кодекс, Закон за частните съдебни изпълнители

Внесен е законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс в частта заповедно и изпълнително производство и Закона за частните съдебни изпълнители, който е приет и обнародван в ДВ. бр. 86/2017г. Сред промените са няколко от поставените от институцията цели – въвеждане на изменения в режима на уведомяването, за да се прекрати възможността гражданите да бъдат съдени, без да знаят; длъжниците да могат да плащат в рамките на съдебния процес и преди да стигнат до частен съдебен изпълнител; създаване на

принцип за съразмерност между наложените обезпечителни и изпълнителни мерки и размера на дълга; регламентиране на възможност да се възразява срещу оценката на недвижимия имот, по която се продава жилището; въвеждане на таван за таксите и разносните в изпълнителното производство за гражданите, които не са си платили след уведомяване.

- Кодекс на труда, Търговски закон, Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, Закон за обществените поръчки

В Народното събрание е внесен пакет от законодателни промени в 7 нормативни акта, насочени срещу т.нар. модерно робство – неплащане на заплати, осигуровки, извънреден труд и неизпълняване на социални ангажменти. Част от предложенията на институцията са включени в законопроект, който е обнародван в ДВ бр. 102/2017г.

Сред измененията, които се очаква да преустановят случаите на модерното робство, са допълнителните правомощия на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ да се намесва в случаите на неплатени заплати и след прекратяване на трудовото правоотношение и да може при условията, посочени в закона, да поиска откриване на производство по несъстоятелност на некоректни работодатели; предприятие или дружествен дял да не могат да бъдат прехвърляни, ако има неплатени заплати, с което се вземат мерки за преустановяване прехвърлянето на дружества с наети работници на социално слаби лица и така работодателите да

избягат от отговорността за дължимите възнаграждения; да бъдат отстранявани от участие в обществени поръчки лица, които са нарушили трудовото законодателство. Сред важните промени особено място заемат тези в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, като отпадна срокът между прекратяването на трудовото правоотношение и откриването на производство по несъстоятелност и от фонда за гарантираните вземания се изплащат гарантирани вземания в размер на последните 6 начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца, предхождащи месеца на откриването на производството по несъстоятелност. Допълнително с разпоредби в Закона за пазарите на финансови инструменти се предвиди тримесечен срок, в който работници, отговарящи на новите законови условия, но неподали заявление, с неизплатени възнаграждения след 31 януари 2015 г. могат да се обърнат с искане за гарантираните си вземания към Националния осигурителен институт.

За справка:

За 1 г. и 4 м. от влизането в сила на промените в закона близо 5 000 души са си получили неизплатените заплати на стойност близо 10 млн. лв.

За сравнение – през последните 3-4 години са изплатени едва 5 млн. лв.

Т.е. нищо от черните прогнози, че законът няма да работи или, че ще фалира фондът, не се сбъднаха. Напротив, законът действа.

- **Закон за собствеността и ползването на земеделските земи, Закон за арендата в земеделието**

Предложение за промени в Закона за собствеността и ползването на земеделските земи и в Закона за арендата в земеделието, до което се стигна след дискусия, озаглавена „Белите петна“ и „черните дупки“ в законите за земеделските земи“.

- **Кодекс за социално осигуряване**

По инициатива на омбудсмана, след като се запозна с проблемите на миньори от закрити или закриващи се рудници да се пенсионира, е проведена среща с министър-председателя, министъра на финансите, министъра на труда и социалната политика и управителя на НОИ. След срещата, на която е взето решение за разрешаване на проблема със заварените случаи на миньори, е внесено и предложение за законодателни промени в Кодекса за социално осигуряване с цел недопускане и занапред на подобни случаи.

- **Законопроект за физическото възпитание и спорта**

Във връзка с внесения от Министерския съвет законопроект за физическото възпитание и спорта и с цел осигуряване на правото на световните ни и европейски медалисти, медалистите от игрите за глухи „Дефлимпикс“ и на техните треньори на справедливо оценяване на постигнатите от тях резултати, са изпратени становища до председателя на Комисията по въпросите на децата, младежта и спорта.

- Законодателство за хората с увреждания

В търсене на нормативни разрешения на проблемите на хората с увреждания премина почти цялата 2018 г. за омбудсмана и експерти от институцията. Изцяло изработен от експерти в институцията и внесен в НС за припознаване, обсъждане и гласуване е Законът за личната помощ, а в изработването на Закона за хората с увреждания и Закона за социалните услуги е взето активно участие.

- Кодекс на труда

Предложение за законодателни промени, отнасящи се до чл. 245, ал. 1 от Кодекса на труда, който дава право на работодателите, при добросъвестно изпълнение на задълженията на работника, да изплаща едва 60% от полагащото му се трудовото възнаграждение е внесено от омбудсмана съвместно със синдикатите.

- Закон за семейните помощи за деца

В края на 2017 г. омбудсманът започна кампания в защита на правата на децата, останали без единия или двамата си родители. В хода на кампанията е внесено предложение за законодателни промени, касаещи облекчаване на условията за получаване на наследствена пенсия и отпадане на подходящия критерий приполучаването на персонална пенсия или алтернативно отпускане на социални месечни помощи на децата, останали без родителска подкрепа. През 2018 г. е прието изменение в Закона за семейните помощи за деца, с което е отпусната месечна помощ на деца, които не отговарят на условията за получаване на наследствена пенсия,

без подходяден критерий, като размерът на помощта се определя в Закона за държавния бюджет.

- Закон за местното самоуправление и местната администрация

Заедно с Националното сдружение на местните обществени посредници, омбудсманът внесе проект за промени в Закона за местното самоуправление и местната администрация, регламентиращ избора и правомощията на обществените посредници в общините. Това стана след обществена дискусия, организирана в парламента. Законопроектът предвижда избор на обществен посредник с обикновено мнозинство, целево финансиране от държавния бюджет за обезпечаване работата на местния омбудсман, продължителност на мандата, ред за отчитането на годишната му дейност пред общинския съвет, правомощия и основания за предсрочно освобождаване.

- Закон за омбудсмана и Правилник за организацията и дейността на омбудсмана

Приети са промени в Закона за омбудсмана като занапред общественият защитник и неговият заместник ще се избират с явно гласуване. Целта на измененията е привеждане на Закона за омбудсмана в съответствие с най-високите световни стандарти на ООН, предвидени в Парижките принципи. Според тях омбудсманът трябва да притежава възможно най-широк мандат, за да защитава гражданите от посегателства не само от страна на публичните институции, но и от страна на частния сектор. Частните субекти

също трябва да зачитат правата на човека и държавите имат задължение да защитават гражданите от злоупотреба с тези права, включително от частния сектор – право на собственост, услуги, трудова заетост и др. Това е ключова препоръка на ООН и ОССЕ към България.

В съответствие с промените в Закона за омбудсмана са изменени и разпоредби от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана.

- Закон за бюджета на Националната здравноосигурителна каса, Закон за държавния бюджет, Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване

Омбудсманът изрази становища по законопроектите за Националната здравноосигурителна каса, за държавния бюджет и за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г., в които се засягат социално-икономически права на гражданите. Наред с конкретни аргументи по заложените за 2019г. показатели, е отбелязано безпокойство от опита, чрез бюджетните закони, в противоречие с действащата нормативна уредба, да се изменят други закони, които имат пряко отношение към живота на българските граждани, без да е извършена предварителна оценка на въздействието и обществено обсъждане на нормативния акт.

Допълнително е отправена препоръка обезщетението, което Фондът за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя отпуска, да се увеличи, тъй като има граждани, които получават по-високи възнаграждения и

предвид действащия и заложен за 2019 г. „таван“, на практика не могат да бъдат адекватно и справедливо компенсирани.

- Становище относно т.нар. „екотакси“

Проблемът с продуктовите такси или т.нар. „екотакси“, регламентирани в Наредбата за определяне на реда и размера за заплащане на продуктовата такса, актуален е и през 2018 г. Във връзка с проект за изменение на Наредбата и след организирана съвместно със Сдружението за правна помощ на потребителите обществена дискусия по темата, е изпратена препоръка до министъра на околната среда и водите против поредното увеличаване на размера на продуктовите такси, като се посочи също, че е необходимо осигуряване на прозрачност относно тяхното разходване, отчитане и постигнатия ефект за околната среда.

- Становища по законопроекти

Омбудсманът изпрати до НС становища относно предвижданите изменения и допълнения на Закона за управление на отпадъците №802-01-17, и по-конкретно § 1 и § 2, касаещи въвеждането на продуктови такси върху облеклата, предназначени за втора употреба; Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, Наказателния кодекс, Кодекса за застраховането и др.

- Законопроект за несъстоятелност на физическите лица

Омбудсманът организира през 2018г. форум на тема „Уредба на фалита на физически лица в Република България – възможности и перспективи“, на който представи концепция за законопроект за

несъстоятелност на физическите лица. Концепцията е изработена от работна група, включваща експерти, магистрати, представители на съсловни и граждански организации, и предвижда от тази процедура да могат да се възползват, както физически лица, предприемачи, т.е. упражняващи свободна професия или физическа дейност без качеството на търговец, но също така и физически лица потребители, като се постигне баланс между интересните на кредиторите и длъжниците.

На 31.07.2019г. на вниманието на народните представители е внесен и изготвения законопроект, придружен с мотиви и оценка на въздействието.

- Закон за търговския регистър и регистъра на юридически лица с нестопанска цел

Изпратена е препоръка за приемане на промени, касаещи обжалването на незаконосъобразни откази на длъжностните лица по регистрация към Агенцията по вписванията и възстановяване на направените разходи/претърпени щети.

- Граждански процесуален кодекс

Изготвен и внесен в Народното събрание е законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс с цел ограничаване на свръхпривилегиите на банки, монополи и защита от неравноправни клаузи. Законопроектът е внесен и приет на първо четене, предстои обсъждането и окончателното му приемане на второ четене.

- Законопроект за съсловните организации на медицинските специалисти

Институцията на омбудсмана работи по законопроект, който да регламентира обществените отношения, свързани със съсловните организации на медицинските специалисти. Целта на проекта е създаване на съсловни организации на всяка от регулираните професии в здравеопазването, с което да се осигури стабилност и равнопоставеност в тази област.

ИСКАНИЯ ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

- 1.** Относно чл. 4, т. 8 и чл. 60, ал. 5 и ал. 6 от Закона за акцизите и данъчните складове. Атакуваните разпоредби се отнасят до дейността, осъществявана от специализираните малки обекти за дестилиране.
- 2.** Относно чл. 78, ал. 8 от Гражданския процесуален кодекс и на чл. 161, ал. 1, изр. 3 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс. Искането е провокирано от множеството жалби на граждани, постъпващи в институцията, срещу юрисконсултските възнаграждения, които се присъждат масово и които ги товарят допълнително.
- 3.** Относно чл. 242а от Изборния кодекс, с който се уреждат последиците при неупражняване на избирателното право. Образувано е конституционно дело № 11/2016г.
- 4.** Относно разпоредбите на чл. 14, ал. 3 и ал. 5 от Изборния кодекс, касаещи гласуването на българите в чужбина. Образувано е конституционно дело № 14/2016г. С

Определение №7/15.11.2016г. е допуснато за разглеждане по същество искането по отношение на ал. 3, но е прекратено по отношение на ал. 5 поради изменение на разпоредбата от законодателя след подаване на искането. От страна на омбудсмана е подадена молба за оттегляне на искането, тъй като конституционносъобразността на двете разпоредби следва да бъде разгледана едновременно.

- 5.** Относно §69 и §70 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за Министерството на вътрешните работи, с които се преобразуват служебните правоотношения на някои от служителите в МВР в служебни правоотношения съгласно Закона за държавния служител и в трудови правоотношения съгласно Кодекса на труда. Образувано е конституционно дело №1/2017г.
- 6.** Относно чл. 245, ал. 1 от Кодекса на труда в частта „в размер на 60 на сто от brutното му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата“. Образувано е конституционно дело №3/2017г.
- 7.** Относно разпоредбата на чл. 36а, ал. 2 от Закона за енергетиката в частта „което е индивидуален административен акт“. Образувано е конституционно дело № 8/2018г.
- 8.** Относно чл. 227а, чл. 235а, чл. 242 а от Административнопроцесуалния кодекс, чл. 40 , ал. 3 от Закона за достъп до обществена информация, създадена с §125, т. 3 от ЗИДАПК, чл. 13, ал. 6 и ал. 7 от Закона за социално подпомагане, създадени със § 130 от ЗИДАПК, чл. 10, ал. 6 и чл. 14а, ал. 1 от Закона за семейни помощи за деца, създадени

с §133 от ЗИДАПК. Образовано е конституционно дело № 14/2018г., присъединено към № 12/2018г.

- 9.** Относно разпоредбите на чл. 8, ал. 1-6, чл. 9-15, чл. 17, ал. 1, т. 4, чл. 22, ал. 2, т. 12, чл. 30 и § 1, т. 8 от Допълнителните разпоредби на Закона за административното регулиране на икономически дейности, свързани с нефт и продукти от нефтен произход. Образовано е конституционно дело № 1/2019г.
- 10.** Относно разпоредбите на чл. 7, ал. 2, т. 8 от Закона за държавния служител и на § 15 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. Образовано е конституционно дело № 2/2019г., присъединено към 16/2018г.
- 11.** Относно разпоредбата на чл. 14, ал. 2 от Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги. Образовано е конституционно дело № 3/2019г.
- 12.** Относно разпоредбите на чл. 53, ал. 5, чл. 58, ал. 1, чл. 70, ал. 5, чл. 73, ал. 1, чл. 85, ал. 5, чл. 88, ал. 1 и чл. 201, ал. 1 от Изборния кодекс. Образовано е конституционно дело № 6/2019г.
- 13.** Относно разпоредбите на чл. 10а, чл. 17а, ал. 2 и чл. 24в от Закона за устройството на Черноморското крайбрежие. Образовано е конституционно дело № 10/2019 г.

КАМПАНИИ, инициирани от омбудсмана

- Кампания за ограничаване правомощията на арбитражните съдилища

- Кампания за намаляване на юрисконсултските възнаграждения
- Кампания срещу произвола на ЧСИ
- Кампания за падане на ДДС върху дарените храни
- Кампания срещу наглите работодатели
- Кампания за ранното пенсиониране на съкратените миньори
- Кампания „В нашите ръце“ в подкрепа на децата от социално слаби семейства и неравностойно положение
- Кампания „Без такса в детските градини“
- Кампания срещу измамите със земеделски земи
- Кампания за осигуряване на постоянна персонална помощ за деца-сираци
- Кампания за цялостна реформа в социалната система с изработването на трите закона за хората с увреждания - Закон за хората с увреждания, Закон за личната помощ, Закон за социалните услуги
- Кампания за защита на гражданите при свръхзадълженост и несъстоятелност като физически лица / личен фалит/
- Кампания за ограничаване на свръхправомощията на банките и възможностите за злоупотреби от фирми за бързи кредити
- Кампания в подкрепа на медицинските специалисти за достойни условия на труд, адекватно заплащане и изработване на нов Закон за съсловните организации на медицинските специалисти
- Европейска кампания срещу двойния стандарт при храните в ЕС
- Националната кампания „Великден за всеки – дари празник на баба и дядо“, насочена към пенсионерите, които не получават великденска надбавка от правителството. За

четири години кампанията е набрала 1 млн. и 600 хиляди лв. за 80 000 пенсионери, които получиха по 20 лв. ваучер за хранителни продукти, по списъци, предоставени от НОИ, с който могат да пазаруват в 5 000 магазина в цялата страна.

Социална кухня - работила от 17 декември 2018 г. до 25 април 2019 г. изцяло с дарения от най-големите търговски вериги и производители на храни в двора на столичния храм „Св. Кирил и Методий“ на Женския пазар. На ден са раздавани по 500 порции топла супа, плод, кисело мляко и хляб.

Създаване мрежа на Балканските омбудсмани – форум с участието на 13 държави от региона, между които Сърбия, Черна гора, Хърватска, Босна и Херцеговина, Румъния. По инициатива на Манолова, в рамките на форума, бе подписана и декларация за подкрепа и сътрудничество при защита на човешките права в региона.

Статут „А“ – Институцията на омбудсмана получи най-високия статут за работата си в пълно съответствие с изискванията на Парижките принципи на ООН за правозащитните организации. Чрез него Омбудсманът получава възможност да участва и да изразява позиция в заседанията на всички комитети по правата на човека на ООН, както и в Съвета по правата на човека.

